

POSTANOWIENIE

Dnia 6 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie z wniosku P. Spółki Akcyjnej

z siedzibą w K.

przy uczestnictwie J.K. i D.K.

o zmianę prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w M. z dnia 27 czerwca 2012 r., sygn. akt I Ns .../11,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 6 kwietnia 2017 r.,

zażalenia wnioskodawcy

na postanowienie Sądu Okręgowego w S.

z dnia 20 października 2016 r., sygn. akt V Ca .../16,

1. uchyla zaskarżone postanowienie,

**2. pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
zażaleniowego Sądowi, który wyda orzeczenie kończące
postępowania w sprawie.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w M. - po rozpoznaniu sprawy z wniosku spółki pod firmą P. S.A. z siedzibą w K. przy uczestnictwie J.K. i D.K. o zmianę prawomocnego postanowienia tego Sądu z dnia 20 czerwca 2012 r., I Ns .../11, oddalającego wniosek o zasiedzenie służebności - postanowieniem z dnia 31 maja 2016 r. zmienił prawomocne postanowienie i stwierdził, że z dniem 31 grudnia 2014 r. wnioskodawczyni nabyła przez zasiedzenie służebność przesyłu na nieruchomości położonej w M., objętej księgą wieczystą nr .../9, polegającą na prawie utrzymywania napowietrznej linii wysokiego napięcia 400 kV relacji M. – M., M. P., eksploataowania jej, korzystania z części obciążonej nieruchomości w postaci pasa gruntu o szerokości 40 m po obu stronach linii, łącznie - 80 m, przechodu i przejazdu, dokonywania napraw, konserwacji i modernizacji w granicach określonych na mapie uprawnionego geodety J. S., przyjętej do państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego w dniu 10 lutego 2016 r. oraz na obowiązku znoszenia przez każdorazowego właściciela obciążonej nieruchomości ograniczeń i zakazów wynikających z istnienia pasa technologicznego.

Sąd Rejonowy stwierdził, że wnioskodawczyni - powołując się na art. 523 k.p.c. i na zmianę okoliczności sprawy - domagała się zmiany prawomocnego postanowienia z dnia 20 czerwca 2012 r., oddalającego jej wniosek o zasiedzenie służebności z tej przyczyny, że nie upłynął okres posiadania wymagany do zasiedzenia. W tej sytuacji okoliczności, które stanowiły podstawę wydania prawomocnego postanowienia podlegają uwzględnieniu w niniejszej sprawie. Wynika z nich, że nieruchomość objęta księgą wieczystą nr .../9 była własnością rodziców uczestniczki, P. i S. małż. R., a obecnie jest własnością uczestników. Przebiegająca przez nią linia elektroenergetyczna 400 kV, wchodząca w skład przedsiębiorstwa wnioskodawczyni, została wybudowana przez Zakład [...], a następnie w 1994 r. wniesiona jako aport do spółki PTE S.A. w W., która w 2007 r. zmieniła nazwę na P. S.A. W prawa i obowiązki tej spółki wstąpiła z kolei P.O. S.A. Decyzją z dnia 20 maja 1981 r. Naczelnik Gminy H., na podstawie art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. w zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (jedn.

tekst: Dz.U. 1974, Nr 10, poz. 64 ze zm.), zezwolił Zakładowi [...] na wejście na nieruchomości rodziców uczestniczki w celu budowy linii energetycznej. Budowę rozpoczęto na początku lat osiemdziesiątych, a oddano do użytku nie wcześniej niż w 1984 r. Od tego czasu linia jest nieprzerwanie eksploatowana przez wnioskodawczynię i jej poprzedników prawnych.

Sąd Rejonowy stwierdził, że jego zadaniem było zbadanie okresu po wydaniu postanowienia z dnia 20 czerwca 2012 r. i ocena poczynionych ustaleń pod kątem przesłanek zasiedzenia służebności. Uznał, że władztwo wykonywane przez wnioskodawczynię i jej poprzedników prawnych, które trwało od czasu uruchomienia linii, odpowiadało treści służebności przesyłu, wobec czego było posiadaniem w rozumieniu art. 352 § 1 k.c. i mogło prowadzić do nabycia służebności przez zasiedzenie. Licząc początek biegu zasiedzenia od oddania linii do eksploatacji, przyjął, że do zasiedzenia doszło z dniem 31 grudnia 2014 r. Sąd Rejonowy nie uwzględnił zarzutu przerwania biegu zasiedzenia na skutek wystąpienia w dniu 8 kwietnia 2010 r. z wnioskiem do Sądu Rejonowego w P. o zawezwanie do próby ugodowej w sprawie I Co .../10 o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości. Powołując się na uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2014 r., III CZP 45/14 (OSNC 2015, nr 5, poz. 54), podkreślił, że wytoczenie przez właściciela nieruchomości przeciwko posiadaczowi służebności przesyłu, a przed dniem 3 sierpnia 2008 r. przeciwko posiadaczowi służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu, powództwa o zasądzenie wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści tej służebności nie przerywa biegu jej zasiedzenia.

Na skutek apelacji uczestników, Sąd Okręgowy w S. postanowieniem z dnia 20 października 2016 r. uchylił postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 31 maja 2016 r. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Stwierdził, że „...Sąd pierwszej instancji nie zbadał w sposób należyty całokształtu okoliczności sprawy, na co wskazuje uważna lektura treści pisemnego uzasadnienia zaskarżonego postanowienia...”. U podstaw zaskarżonego postanowienia legło ustalenie, że linię elektroenergetyczną oddano do użytku nie wcześniej niż w 1984 r., które nie wyklucza przyjęcia późniejszej chwili rozpoczęcia biegu zasiedzenia.

Jeżeli nie można ustalić konkretnej chwili wejścia w posiadanie, należy ustalić, w jakiej chwili - w świetle zebranych dowodów - stało się to najpóźniej, a nie najwcześniej. Nie została też poddana należytej ocenie kwestia przerwania biegu zasiedzenia na skutek złożenia przez uczestników wniosku o zawezwanie do próby ugodowej. Uszło uwagi Sądu pierwszej instancji, że kwestia ta nie podlegała badaniu w sprawie I Ns .../11 oraz że wniosek dotyczył nie tylko wynagrodzenia za bezumowne korzystanie, lecz także ukształtowania zasad dalszego korzystania z nieruchomości. Sąd Okręgowy przypomniał, że w świetle uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2006 r., III CZP 42/06 (OSNC 2007, nr 4, poz. 54) oraz postanowienia z dnia 11 kwietnia 2008 r., II CSK 612/07 (nie publ.) zawezwanie posiadacza nieruchomości do próby ugodowej na podstawie art. 184 i nast. k.p.c. w sprawie wydania nieruchomości przerywa bieg terminu zasiedzenia (art. 123 § 1 pkt 1 w związku z art. 175 k.c.). Wskazał w związku z tym na potrzebę wyjaśnienia, czy złożenie przez uczestników wniosku o przeprowadzenie postępowania pojednawczego zmierzało także do nowego ukształtowania relacji prawnorzeczowych między uczestnikami postępowania, które unicestwiłoby nieodpłatny charakter korzystania z nieruchomości i doprowadziło do przerwania biegu zasiedzenia. Uznając, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy i w związku z tym nie jest możliwe dokonanie oceny poprawności rozstrzygnięcia, Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. wydał orzeczenie kasatoryjne.

W zażaleniu na postanowienie Sądu Okręgowego wnioskodawczyni wniosła o jego uchylenie, zarzucając Sądowi naruszenie art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 523 k.p.c. przez nieprawidłowe przyjęcie, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, mimo że był zobligowany jedynie do ustalenia, czy nastąpiła zmiana okoliczności sprawy warunkująca zmianę prawomocnego postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W zażaleniu skarżąca kwestionuje stanowisko Sądu Okręgowego co do potrzeby czynienia ustaleń dotyczących chwili rozpoczęcia biegu zasiedzenia oraz wpływu wniosku o zawezwanie do próby ugodowej na bieg zasiedzenia, podnosząc, że okoliczności te były już przedmiotem oceny w postępowaniu

zakończonym prawomocnym postanowieniem z dnia 20 czerwca 2012 r., I Ns .../11. Podkreśla, że w postępowaniu prowadzonym na podstawie art. 523 k.p.c. strona ubiegająca się o zmianę postanowienia oddalającego wniosek jest obowiązana wykazać jedynie zmianę okoliczności sprawy; sąd weryfikuje tę podstawę wniosku i ustala, czy zmiana ta uzasadnia zmianę postanowienia odmownego. Nie podlegają natomiast w tym postępowaniu ponownemu badaniu i ocenie te same okoliczności, które stanowiły podstawę wydania pierwszego prawomocnego postanowienia.

Przytoczone wywody świadczą o błędnym pojmowaniu zakresu kontroli dokonywanej przez Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Trzeba w związku z tym przypomnieć, że kontrola ta ma charakter formalny, skupiający się na przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w kompetencje sądu *in merito*. Oznacza to, że Sąd Najwyższy poddaje kontroli prawidłowość stwierdzenia przez sąd drugiej instancji nieważności postępowania pierwszoinstancyjnego (art. 386 § 2 k.p.c.), a jeżeli przyczyną orzeczenia kasatoryjnego były przesłanki określone w art. 386 § 4 k.p.c. - bada, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował wskazane w tym przepisie przyczyny uzasadniające uchylenie orzeczenia sądu pierwszej instancji i czy jego merytoryczne stanowisko uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji. Innymi słowy, bada czy rzeczywiście sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy albo czy rzeczywiście wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Dokonywana kontrola ma przy tym charakter czysto procesowy, Sąd Najwyższy nie może wkraczać w merytoryczne kompetencje sądu drugiej instancji rozpoznającego apelację (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2012 r., I CZ 136/12, nie publ., z dnia 25 października 2012 r., I CZ 139/12, nie publ., z dnia 25 października 2012 r., I CZ 143/12, nie publ., z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, nie publ., z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, nie publ., z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, nie publ., z dnia 15 lutego 2013 r., I CZ 5/13, nie publ., z dnia 10 kwietnia 2013 r., IV CZ 21/13, nie publ., z dnia 23 maja 2013 r., IV CZ 50/13, nie publ., z dnia 21 listopada 2013 r., III CZ 51/13, nie publ., z dnia 6 marca 2014 r., V CZ 13/14, nie publ. i z dnia 6 czerwca 2014 r., IV CZ 27/14, nie publ.).

W niniejszej sprawie u podstaw orzeczenia kasatoryjnego legła ocena Sądu Okręgowego, że „...Sąd pierwszej instancji nie zbadał w sposób należyty całokształtu okoliczności sprawy...”, ponieważ nie ustalił, kiedy najpóźniej nastąpiło wejście w posiadanie linii elektroenergetycznej i nie wyjaśnił, czy złożenie wniosku o zawezwanie do próby ugodowej zmierzało także do nowego ukształtowania relacji prawnorzeczowych między uczestnikami, które unicestwiłoby nieodpłatny charakter korzystania z nieruchomości i doprowadziło do przerwania biegu zasiedzenia.

Przez nierozpoznanie istoty sprawy - jak przyjmuje się w orzecznictwie - należy rozumieć niezbadanie podstawy merytorycznej dochodzonego roszczenia. O sytuacji takiej można mówić, jeżeli np. sąd nie wniknął w całokształt okoliczności sprawy, ponieważ pozostając w mylnym przekonaniu ograniczył się do zbadania jedynie kwestii legitymacji procesowej jednej ze stron lub kwestii przedawnienia, w związku z czym przedwcześnie oddalił powództwo albo jeżeli zaniechał zbadania merytorycznych zarzutów pozwanego, związanych z ewentualną wierzytelnością wzajemną, przysługującą pozwanemu wobec powoda. Nie jest natomiast nierozpoznanie istoty sprawy sama potrzeba uzupełnienia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, nie publ., z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, nie publ., z dnia 20 lipca 2006 r., V CSK 140/06, nie publ., z dnia 11 sierpnia 2010 r., I CSK 661/09, nie publ., z dnia 26 stycznia 2011 r., IV CSK 299/10, nie publ. i z dnia 12 stycznia 2012 r., II CSK 274/11, nie publ. oraz postanowienia z dnia 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, nie publ., z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22, z dnia 25 października 2012 r., I CZ 139/12, nie publ., z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, nie publ., z dnia 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNC 2013, nr 5, poz. 68, z dnia 15 lutego 2013 r., I CZ 186/12, nie publ., z dnia 26 września 2013 r., II CZ 43/13, nie publ., z dnia 21 listopada 2013 r., III CZ 51/13, nie publ., z dnia 25 kwietnia 2014 r., II CZ 117/13, nie publ., z dnia 13 listopada 2014 r., V CZ 73/14, nie publ., z dnia 20 lutego 2015 r., V CZ 119/14, nie publ., z dnia 26 marca 2015 r., V CZ 7/15, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., V CZ 16/15, nie publ., z dnia 26 czerwca 2015 r., I CZ 60/15, nie publ., z dnia 2 lipca 2015 r., V CZ 39/15, nie publ., z dnia 3 lipca 2015 r., IV CZ 30/15, nie publ., z dnia 23 września 2016 r.,

II CZ 73/16, nie publ., z dnia 30 września 2016 r., I CZ 55/16, nie publ., z dnia 10 listopada 2016 r., IV CZ 63/16, nie publ. i z dnia 24 listopada 2016 r., II CZ 115/16, nie publ.).

Uszło uwagi Sądu Okręgowego w niniejszej sprawie, że w przyjętym w kodeksie postępowania cywilnego systemie apelacji pełnej *cum beneficio novorum* postępowanie apelacyjne ma charakter rozpoznawczy, że sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym (art. 382 k.p.c.), że musi poczynić własne ustalenia faktyczne, samodzielnie dokonać jurydycznej oceny dochodzonych żądań, zastosować właściwe przepisy prawa materialnego i usunąć ewentualne błędy prawne sądu pierwszej instancji, niezależnie od tego, czy zostały one wytknięte w apelacji (zob. uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124, i z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55, którym nadano moc zasad prawnych).

Sąd Okręgowy uchylił się od tych obowiązków i stwierdziwszy potrzebę uzupełnienia ustaleń faktycznych oraz ich oceny wydał orzeczenie kasatoryjne. Uszło jego uwagi, że wszelkie błędy popełnione przez sąd pierwszej instancji - poza nieważnością postępowania i nieprzeprowadzeniem postępowania dowodowego w całości - powinny być w systemie apelacji pełnej *cum beneficio novorum* usuwane w postępowaniu apelacyjnym. Rację ma więc skarżący podnosząc, że Sąd Okręgowy - z naruszeniem art. 386 § 4 k.p.c. - przyjął, iż doszło do nierozpoznania istoty sprawy.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zd. pierwsze w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie, natomiast o kosztach postępowania zażaleniowego rozstrzygnie Sąd, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie (art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.).

jw